

Dokument nr. 8:115

(2002-2003)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Vidar Andersen, Per Sandberg, Øyvind Korsberg og Torbjørn Andersen

Forslag fra stortingsrepresentantene Vidar Andersen, Per Sandberg, Øyvind Korsberg og Torbjørn Andersen om tiltak for å bedre infrastrukturen innen drikkevannsforsyning og avløp

Til Stortinget

BAKGRUNN

Teknisk infrastruktur er ryggraden i moderne industrialiserte samfunn. Denne infrastrukturen omfatter bl.a. transport, energisystemer, vannforsyning, avløpssystemer, renovasjonssystemer og informasjonnettverk.

Disse tekniske infrastrukturene er nødvendig for et samfunns:

- Næringsliv og økonomi
- Folkehelse, velferd og hygiene
- Miljø- og ressursituasjon

Nødvendigheten av å forvalte disse systemene økologisk, økonomisk og funksjonelt er ikke bare viktig for nåværende generasjoner, men i særdeleshet for de kommende generasjoner.

For vannforsyning og avløpssystemer er det spesielt viktig å ivareta økonomiske forhold på en god måte for innbyggerne, fordi det meste av vann- og avløp i dag er finansiert av brukerne gjennom eget lovverk basert på selvkostberegning.

Det er stort engasjement i saker som vedrører synlige infrastrukturer som flyplasser, veier, bruer osv. En annen vesentlig del av vår infrastruktur er drikkevannsnett og avløpssystemene; samfunnets "arterier og vener". Vår vann- og avløpsinfrastruktur (VA-nettet) ligger for det meste under bakken, og de delene som er i forfall, er derfor ikke synlige for all-

mennheten. Vann- og avløpsinfrastrukturen i Norge er blitt bygget ut i løpet av en periode på 100 år, og er i dag et meget omfattende og verdifullt nettverk. VA-ledningsnett i Norge er beregnet til omtrent 40 000 km avløpsledninger og omtrent 48 000 km drikkevannsledninger. I tillegg kommer omtrent samme lengde med private ledninger. Gjenanskaffelsesverdien for de kommunale ledningsnettene er antatt til minst 400 mrd. kroner.

Økende alder fører til tæring, begroing og mekaniske belastninger som gir forvitring og økte driftsproblemer. Dette fører igjen til behov for økt fornyelse. Utgiftene til å opprettholde ledningsnettets funksjon vil øke betydelig kommende år, dersom fornyelsen av VA-nettet ikke settes på dagsorden. Dagens fornyelse og rehabilitering er preget av skjønn og mange tilfeldigheter. For dårlig innsats i dag fører til at vi skyver foran oss et stadig voksende "fornyelsesberg". Dersom man fortsetter nåværende fornyelsestakt, vil ledningene som legges i dag i de fleste kommuner, måtte bli 200-300 år gamle før de kan skiftes ut på ny. Dette er alvorlig og varsler store problemer med å opprettholde vann- og avløpsinfrastrukturens funksjonsevne. En del av problemene skyldes at store deler av ledningsnett som ble anlagt i oppbyggingsperioden etter krigen, har dårligere standard enn det som er tilgjengelig og tilrådelig i dag.

Den manglende fornyelsen medfører også en forringelse av drikkevannets kvalitet, en økt utlekking fra vannforsyningsnett, samt innlekking av vann fra grunnen inn i avløpsnettet.

Ifølge Nasjonalt folkehelseinstitutt leverer de registrerte norske vannverk ca. 768 mill. m³ vann pr. år til ca. 3,95 mill. personer. Basert på normale norske og nordiske anslag på forbruk i husholdning, industri/næring koblet til kommunalt nett og institusjonelt forbruk, er det mest sannsynlige lekkasjetapet fra de

norske drikkevannsnett på mer enn 220 liter pr. person og døgn, hvilket tilsvarer nesten 50 pst. av produsert vann. Tilsvarende tap i Sverige, Finland og Danmark er hhv. på bare ca. 15 pst., 16 pst. og 8 pst. av produsert vann. Gjennomsnittlig anslås at ca. halvparten av det utlekkede drikkevannet fra norske vannledninger lekker inn i avløpsledningene. Dette gir dårlig økonomi, miljø og ressursdisponering, fordi det utlekkede drikkevannet blir rensert i vannverk, transportert til vannettet, så innlekket i avløpsledning og rensert i avløpsrenseanlegg.

I gjennomsnitt har man en total innlekking av grunnvann og utlekket drikkevann inn i avløpsnettet på i størrelsesorden 100 pst. av spillvannsmengden. Utlekking av avløpsvann skjer dessuten samtidig i overløp, i utette skjøter og i utette rør. Lekkasjene i VA-nettet koster landet ca. 1 mrd. kroner hvert år til vanntransport og rensing. Kostnadene for flomskader, vannbårne sykdommer og forringet vannkvalitet til næringslivet, er da ikke medregnet.

Fortsatt registreres vannbårne sykdomsutbrudd i Norge. Nasjonalt folkehelseinstitutt anslår at smittestoffer i drikkevannet er årsak til 100 000-300 000 sykedager årlig, og har registrert følgende årsaker som kan relateres direkte til tilstanden til vann- og avløpsnettet; brudd på avløpsledninger i nærområdet, tilsig av avløpsvann fra kloakkanlegg, permanent lekkasje fra avløpsledninger, blokkerte avløpsledninger med oversvømmelse av avløpsvann og krysskobling av vann- og avløpsledninger. Ifølge Vannverksregisteret har ca. 20 pst. av vannverkene i Norge ikke tilfredsstillende vannforsyning. For å sikre fortsatt tillit til norske næringsmiddelprodukter i andre land, er det dessuten påkrevet å kunne oppvise en vannkvalitet som bl.a. tilfredsstiller EUs/ESAs krav mht. vannforsyningen til de bedriftene som eksporterer næringsmidler.

Noen få større kommuner har startet opp prosjekter med fornyelse og rehabilitering av vann- og avløpsinfrastrukturen. De fleste kommuner ligger imidlertid på betydelig etterskudd i dette arbeidet. Det samlede behovet for fornyelse og rehabilitering totalt sett, antas imidlertid å være 2-3 ganger så stort som det vi faktisk har i dag.

KONKLUSJON

Staten må ta initiativ til å skaffe en akseptabel oversikt over den faktiske tilstanden til Norges vannforsynings- og avløpsledningsnett. Tilstanden bør sorteres i ulike tilstandsklasser fra det akutte og til det mer langsiktige med tanke på behovet for fornyelse eller oppgradering.

Kartleggingen av VA-nettets materialtekniske og funksjonsmessige tilstand må sammenholdes med de krav som stilles i EUs direktiver som gjelder for

vannforsyning og avløp. Staten må fastlegge hvor mye som må investeres og ryddes opp i før Norge nærmer seg de krav vi har godtatt via EØS-avtalen. Ikke på langt nær alle kommuner tilfredsstiller EUs krav, noe som er brudd på EØS-avtalen.

De samfunnskostnader Norge har, som følge av et mangelfullt VA-nett, må utredes. Disse samfunnskostnadene er bl.a.:

- Flomskader på kjellere og lagere som oversvømmes med kloakkvann og overvann.
- Tapte arbeidsdager som følge av sykdommer forårsaket av kloakkinntrenging i drikkevannssystemene.
- Unødvendig mye pumping, rensing og transport av drikkevann som likevel lekker ut til ingen nytte fra drikkevannsnettet.
- Unødvendig mye lekkasjer av fremmedvann som lekker inn i avløpsnettet, og som må renses, pumpes og transporteres til ingen nytte.
- En forringet kvalitet på drikkevannet som leveres til næringsmiddelindustrien og annen vannavhengig industri. Kvaliteten forringes i drikkevannsnettet på vei til forbruker.
- Miljøskader som følge av unødvendig mye kloakkutslipp fra ledningsnettet, og som gir indirekte kostnader som for eksempel øket behov for miljøtiltak.

Staten må her ta initiativ til et forskningsprogram for utvikling av effektive metoder for karakterisering av materialteknisk og funksjonell tilstand, og for utvikling av de mest kosteffektive tiltak. I programmet bør også legges inn utvikling av tiltak som samtidig er de mest bærekraftige med tanke på bruk av begrensede lagerressurser, globale miljøproblemer, påvirkning på miljøet og helsen for øvrig. Et FoU-program bør sikte på en årlig støtte tilsvarende ca. 1 pst. av de årlige direkte utgifter kommunene har på sitt VA-ledningsnett. Dette vil i så fall dreie seg om noen titalls mill. kroner pr. år til forskning og utvikling.

Det er mange grunner til at det norske VA-nettet har en dårligere tilstand enn andre VA-nett i Vest-Europa. En av grunnene er for liten bredde i kompetansen i kommunene og i VA-bransjen. Det er derfor behov for støtte til videre-, etterutdanning og kompetansegivende kurs på alle nivåer.

Med bakgrunn i at dagens avgiftsberegning for vann og avløp er basert på selvkostprinsippet, er det viktig å understreke at dette prinsippet forutsettes videreført når det gjelder regulær drift og ordinær fornyelse. I den forbindelse bør gjeldende forskrifter for beregning av VAR-avgiftene (vann, avløp og renovasjon) gjennomgås med sikte på klargjøring og presisering, særlig for å forhindre at "generasjonseffekt" påføres dagens avgiftsbetalere avgiftsforhøyelse som også skal betales av fremtidige brukere, og at utgifter

som ikke gjelder VAR-området likevel belastes avgiftsregnskapene.

Det er videre viktig å forbedre arbeidet med budsjettering og regnskap knyttet til avgiftsberegning, samt at revisjon og kontroll av avgiftsregnskapene forsterkes.

Rekrutteringen til VA-bransjen er meget dårlig på alle nivåer, og har vært det i mange år. Dersom denne utviklingen fortsetter som i dag, vil antallet sivilingeniører og driftsoperatører i VA-bransjen være halvert i år 2020. NORVAR-undersøkelse 2001. (Norsk VA-verkforening).

Det er i en begrenset periode behov for noe økonomisk støtte til kommunene for å påskynde deres arbeid med fornyelse av rehabilitering av VA-ledningsnettene. Denne støtten må ikke komme på bekostning av annen støtte til kommunene, og være såpass høy at man fornyer og rehabiliterer minimum ca. 0,6 pst. av VA-nettet pr. år. Dette tilsier at ca. 500 km offentlige avløpsledninger og ca. 400 km offentlige vannledninger fornyes eller rehabiliteres pr. år. Dersom man antar at kostnadene for dette er ca. 4 000 kroner pr. meter, blir totalkostnadene ca. 2 mrd. kroner pr. år. Erfaringer har vist at dersom man gir ca. 30 pst. i støtte, vil dette utløse omfattende arbeid i kommunene. Dette skulle tilsi at ca. 600 mill. kroner pr. år behøves i støtte fra staten. Klare prioriteringsprinsipper for denne støtten må utarbeides.

Ordningen bør være tidsbegrenset. Dette vil få fart i hele fornyelsesapparatet og ha en fyrtårneffekt på kommuner som ikke klarer å komme i gang i løpet av perioden.

En slik satsing på nødvendig utbygging av viktig infrastruktur vil også ha en gunstig virkning for sysselsettingen, nå som vi opplever en økende arbeidsledighet over store deler av landet.

Staten må utarbeide planer hvor utvikling av ulike scenarier for fremtidige tilstander for VA-nettet skisseres, uavhengig av ulike utviklingsretninger. Dette kan for eksempel være scenarier hvor dagens holdning og utvikling fortsetter med en ytterligere forvring av infrastrukturen. Det kan også dreie seg om scenarier der staten tar et ansvar og bidrar til en langsiktig og systematisk forbedring av VA-nettet i en prioritert rekkefølge.

Konsekvenser for samfunnsøkonomien, folkehelsen og miljøet som følge av de ulike scenariene må utredes, likeledes strategier og handlingsplaner tilpasset de ulike scenarier.

Etter en slik scenariestudie må staten fastsette nasjonale rådgivende retningslinjer for den standard man vil ha i Norge for infrastrukturen for vannforsyning av avløp. Her må både materialtekniske og funksjonsmessige minstekrav skisseres.

Som en følge av dette vil man kunne beregne den nødvendige fornyelsestakten i den enkelte kommune, og foreta en langtidsplanlegging både teknisk og økonomisk. Staten vil som en følge av dette få en "samlet plan" for den nasjonale satsningen og kunne beregne virkningen på samfunnsøkonomien, folkehelsen og miljøet for flere tiår fremover.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en samlet plan for fornyelse og oppgradering av vannforsynings- og avløpsnett, hvor de beskrevne og følgende virkemidler vurderes inntatt:

1. Økonomiske incitamentter i form av direkte støttebevilgninger til kommunene.
2. Statlige rådgivende retningslinjer for en minstandard på funksjonsdyktighet og teknisk tilstand på vannforsynings- og avløpsnett.
3. Bidra til å styrke kompetanse og rekruttering til infrastruktursektoren for vann og avløp.
4. Utredninger, utvikling og forskning for en bedre VA-infrastruktur.
5. Dagens forskrifter for avgiftsberegning gjennomgås.
6. Forskriftene suppleres med regler for budsjettering, regnskap, revisjon og kontroll.

28. mai 2003